

YUBİLEY

MÜDRİKLİYƏ APARAN YOL

Tanınmış kitabxanaşünas alim,
tarix elmləri doktoru, professor
Xəlil İsmayıl oğlu İsmayılovun
60 yaşı tamam olur

İnsan ömrü rəngarəng bir xaliyə bənzəyir. İllər boyu ilmə-ilmə toxunduqca əlvanlaşır, bənzərsizləşir. 60 illik ömür xalısının hər ilməsindən bir xatirə, hər naxışından bir yaşantı, hər rəngindən bir arzu boy göstərən tarix elmləri doktoru, professor Xəlil İsmayılovu Azərbaycan elmi ictimaiyyəti, çoxsaylı kitabxana işçiləri və iş yoldaşları vətənpərvər ziyalı, zəhmətkeş tədqiqatçı, cəfakəş alim və qayğıkeş insan kimi tanıyırlar.

Xəlil İsmayıl oğlu İsmayılov 1945-ci il iyulun 1-də Azərbaycanın əsrarəngiz təbiətli Gədəbəy bölgəsinin Düz Rəsullu kəndində dünyaya göz açıb. Bu yerlərin başı ağ çalmalı sıra dağlarının məğrurluğunu, dişgöynədən bulaqlarının zümzüməsini, ceyranlı-cüyürlü çöllərinin genişliyini, laləli-nərgizli düzlərinin əlvanlığını qan yaddaşına köçürə-köçürə uşaqlıq və yeniyetməlik illərini arxada qoyub.

1952-1959-cu illərdə Düz Rəsullu kənd yeddiillik məktəbində, 1959-1963-cü illərdə isə Çay Rəsullu kənd orta məktəblərində təhsil alan Xəlil İsmayılov 11-ci sinfi müvəffəqiyyətlə başa vurub. Elə o vaxtlardan ailənin maddi ağırlığına çiyin verib, ev qayğılarının bir qismini öz boynuna götürüb, özünü zəhmətə alışdırıb, əməksevərliyə öyrədib.

X.İsmayılov 1964-1966-cı illərdə hərbi xidmətdə olub, əsgəri borcunu ödəyib. 1967-ci ildə isə Bakı şəhərinə gələrək Yeni Bakı Neft Emalı Zavodunda fəhlə kimi əmək fəaliyyətinə başlayıb.

Ali təhsil almaq arzusu ilə yaşayan X.İsmayılov 1967-ci ildə Bakı Dövlət Universitetinin Kitabxanaçılıq fakültəsinə daxil olub və 1972-ci ildə həmin ali məktəbi kitabxanaçı-biblioqraf ixtisası üzrə bitirib.

Gənc mütəxəssis kimi bir müddət OADKYC-nin mərkəzi komitəsində təlimatçı, baş təlimatçı, təşkilat şöbəsinin müdir əvəzi vəzifələrində çalışıb.

X.İsmayılov 1974-cü ildə BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasına dəvət edilərək, laborant vəzifəsinə təyin edilib, özünü bacarıqlı və işgüzar kadr kimi təsdiqləyə bilib, qısa müddət ərzində baş laborant, müəllim və baş müəllim vəzifələrində pillə-pillə irəliləyib.

Hələ tələbəlik illərindən elmi tədqiqat sahəsinə ciddi maraq göstərən X.İsmayılov alim olmaq arzusuna qovuşmaq məqsədi ilə 1976-1979-cu illərdə BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının əyani aspiranturasında təhsil alıb. 1984-cü ildə isə o, Moskva Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində ixtisaslaşdırılmış müdafiə şurasında «Sovet hakimiyyəti illərində Azər-

baycanda partiya kitabxanaları: tarixi, müasir vəziyyəti və inkişaf perspektivləri» mövzusunda namizədlik dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə edərək, pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsinə layiq görüldü.

Yeri gəlmişkən, sovet dövründə digər müttəfiq respublikalarda olduğu kimi, Azərbaycanda da iri partiya kitabxanaları şəbəkəsi fəaliyyət göstərirdi. Həmin kitabxanalar o zaman hakimiyyətdə olan yeganə hegemon partiyanın siyasi ideologiyasını təbliğ etməklə yanaşı, həm də çoxsaylı mütəxəssis rəhbər işçilər arasında geniş kitabxana-informasiya işi də aparırdılar. Sayı müntəzəm şəkildə artan partiya kitabxanalarının fondunda ictimai-siyasi, həmçinin bədii, istehsalat-tekniqi, iqtisadi və s. sahələr üzrə ədəbiyyat toplanır və oxucuların istifadəsinə verilir. Sovet hakimiyyəti illərində partiya kitabxanaları bütövlükdə ölkə miqyasında fəaliyyət göstərən çoxmilyonlu ziyalılar arasında kitabxana-informasiya işinin təşkilatçısı kimi müəyyən mədəni iş də görürdülər.

Məhz buna görə Kitabxanaşünaslıq kafedrasının aspirantı X.İsmayılov həmin mövzunu namizədlik dissertasiyası kimi müəyyənləşdirmiş, uzun illər bu sahədə araşdırma apararaq böyük bir dövrün arxiv materiallarını diqqətlə öyrənmiş, partiya kitabxanalarının keçdiyi tarixi yolu hərtərəfli təhlil etmiş, onların iş təcrübələrini ümumiləşdirmiş və topladığı zəngin materiallar əsasında qiymətli elmi əsər yazmağa nail olmuşdu.

Professor A.Xələfovun elmi rəhbərliyi ilə başa çatdırılmış bu dissertasiya işinə ixtisaslaşdırılmış müdafiə şurası yüksək qiymət vermiş, onu SSRİ-də partiya kitabxanaları haqqında yazılmış ilk elmi əsər kimi çapa layiq görmüşdü. Qeyd edək ki, Sovet İttifaqında kitabxanaçılıq sahəsində aparıcı elmi müəssisə sayılan Moskva Mədəniyyət və İncəsənət Universitetində həmin əsərin belə yüksək dəyərləndirilməsi həm azərbaycanlı gənc mütəxəssis Xəlil İsmayılovun, həm də Bakı Dövlət Universiteti Kitabxanaşünaslıq kafedrasının mühüm nailiyyəti idi.

Elmi-pedaqoji sahədə mühüm nailiyyətlər qazanan X.İsmayılov 1986-cı ildə BDU-nun Kitabxanaşünaslıq kafedrasının dosenti vəzifəsinə seçilib. 1990-1993-cü illərdə isə gənc alim

kollektivin etimadını qazanaraq daha məsul bir vəzifəyə irəli çəkilib - həmin kafedranın müdiri vəzifəsinə layiqincə yerinə yetirməyi bacarıb.

1993-cü ildən bu günə kimi BDU-nun Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin dekanı vəzifəsində çalışan X.İsmayılov 25 il həmin fakültəyə rəhbərlik etmiş professor A.Xələfov tərəfindən əsas qoyulmuş müsbət ənənələri Azərbaycan Respublikasında müstəqillik dövrünün tələblərinə uyğun şəkildə daha da inkişaf etdirmiş, özünü universitetin tədris prosesini dərinlən bilən ali təhsil mütəxəssisi və səriştəli təşkilatçı kimi tanıdığını bilməmişdir. Qətiyyətlə demək olar ki, mövcud olduğu 55 ildən artıq müddət ərzində özünəməxsus zəngin ənənələr formalaşdırmış Kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsi respublikamızda kitabxanaşünaslıq, biblioqrafiyaşünaslıq və kitabşünaslıq sahələrində əsas elmi mərkəzdir və bu elmlərin inkişaf tarixi məhz bu fakültənin adı və fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Müstəqil respublikamızın çoxsaylı kitabxanaları üçün yüksək ixtisaslı kadr hazırlayan yeganə fakültə kimi bu qurumun xidmətləri əvəzsizdir. Qeyd edək ki, müasir dövrdə kitabxanaçı kadrlar dünya təhsil sisteminin təcrübəsinə əsaslanmaqla, kitabxana və informasiya işinin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla hazırlanır.

Respublikamızda coxpilləli ali təhsilə keçilməsi ilə əlaqədar olaraq 1993-1994-cü tədris ilindən bakalavr, 1996-1997-ci tədris ilindən isə magistr hazırlığı yüksək səviyyədə həyata keçirilməkdədir. Hər iki ali təhsil mərhələsinin tədris planları tərtib olunmuş, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi tərəfindən təsdiq edilmişdir. Bakalavr hazırlığı tədris planında əsaslı elmlərin, ümumi ixtisas fənlərinin öyrənilməsinə, magistr hazırlığı planında isə ixtisaslaşmalara daha geniş yer ayrılmışdır. Fakültənin yüksək ixtisaslı kadr hazırlığı sahəsindəki müstəsna xidmətləri, böyük elmi potensiala malik olması, universitet fakültələri içərisində tədris-tərbiyə və elmi işlər sahəsində qabaqcıl yerlərdən birini tutması da burada bütün işlərin öz qaydasında olmasının, kollektivin düzgün idarə olunmasının nəticəsidir.

Xəlil müəllimin bacarıqlı dekan kimi səmərəli fəaliyyəti, təşkilatçılıq bacarığı dəfələrlə BDU rektorluğu tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir.

Elmin və tədrisin inkişafına yüksək səviyyədə rəhbərlik edən professor Xəlil İsmayilov prinsipial, obyektiv və humanist insan kimi öz müsbət təşkilatçılıq və idarəçilik keyfiyyətləri ilə həm fakültənin professor-müəllim heyətinin, həm də tələbələrin rəğbətini qazanıb.

X.İsmayilov 100-dən çox elmi əsərin, o cümlədən kitabxanaşünaslıq elminin aktual problemlərinə və ölkədə kitabxana işinin daha da yaxşılaşdırılmasına dair monoqrafiya, dərs vəsaiti və elmi məqalələrin müəllifidir.

Alimin 1995-ci ildə nəşr etdirdiyi «Kitabxana işinin idarə edilməsinin metodiki və təşkilati məsələləri» adlı dərs vəsaiti artıq on ildir ki, müəllim və tələbələrlə yanaşı həm də bu sahədə tədqiqatlar aparan gənc mütəxəssislərin tez-tez müraciət etdiyi kitablardandır.

2000-ci ildə Bakı Universiteti Nəşriyyatında işıq üzü görmüş «Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sistemi (1918-2000-ci illər; tarixi, müasir vəziyyəti və perspektivləri)» adlı monoqrafiya professor X.İsmayilovun ən sanballı elmi tədqiqatlarından biridir. Bu monoqrafiya əvvəllər elmi tədqiqat obyektı olmamış problemlərdən birinə - Azərbaycanda kitabxanaların metodik təminat sisteminin yaradılması və təkmilləşdirilməsi məsələlərinin elmi cəhətdən ümumiləşdirilməsi və təhlili məsələlərinə həsr olunmuşdur. Kitabda ilk dəfə olaraq respublikamızda metodik təminatın nəzəri və təcrübi inkişaf yolları tədqiqata cəlb edilmiş, kitabxanaçılıq işi üzrə ilk metodik mərkəzlərin meydana gəlməsi, ayrı-ayrı tarixi mərhələlərdə dövlət kütləvi kitabxana sistemi ilə yanaşı, Elmlər Akademiyası, Həmkarlar İttifaqı, tibb, texnika, kənd təsərrüfatı, təhsil və uşaq kitabxana şəbəkələrinin metodik təminatı zəngin arxiv materialları əsasında araşdırılmışdır.

Onu da qeyd etmək ki, bu sanballı monoqrafiya müəllifin doktorluq dissertasiyasının əsasını təşkil etmişdir. Belə ki, Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissi-

yasının 18 fevral 2004-cü il tarixli 39 sayılı əmri ilə Bakı Dövlət Universitetində yaradılmış Birdəfəlik Dissertasiya Şurasının 15 may 2004-cü ildə keçirilən iclasında Xəlil İsmayilov «Azərbaycan Respublikasında kitabxana işinin metodik təminat sistemi (1918-2000-ci illər, tarixi, müasir vəziyyəti və perspektivləri)» mövzusunda doktorluq dissertasiyasını uğurla müdafiə edərək tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsinə layiq görülmüş və bu müdafiə sözün həqiqi mənasında kitabxanaşünaslıq elmində əlamətdar hadisəyə çevrilmişdir.

Sözümüzə söykək üçün qısaca olaraq qeyd etmək ki, müasir dövrdə ümumbəşəri və milli kitabxana-informasiya sərəvətlərindən səmərəli şəkildə istifadə olunmasa cəmiyyətdə elm, təhsil, mədəniyyət və texnikanın heç bir sahəsi inkişaf edə bilməz. Dünya kitabxanaçılıq işinin tarixi təcrübəsi sübut etmişdir ki, hər bir ölkədə kitabxana işinin inkişaf edib təşəkkül tapması həlledici dərəcədə bu mürəkkəb prosesin metodik təminatından asılıdır. İndiki dövrdə kitabxanaların metodik təminatının ənənəvi olaraq daşdığı məna dəyişmiş, kəmiyyət və keyfiyyət baxımından xeyli zənginləşmişdir. Təbii ki, bu inkişaf ilk növbədə dünya miqyasında kitabxana işinin yeni mərhələyə daxil olması, cəmiyyətdəki informasiya proseslərinə inteqrasiyası ilə əlaqədardır. Respublikamızın müstəqilliyi şəraitində bu problem kitabxana işinin ən aktual problemlərindən birinə çevrilmişdir. Kitabxanaların metodik təminatı anlayışının müasir mahiyyətinin düzgün dərk edilməsi hazırda dünya informasiya məkanında baş verən yeni mürəkkəb proseslərin və bu proseslərlə əlaqədar kitabxanaların fəaliyyətində meydana gələn konseptual yeniləşmənin dərinə və hərtərəfli öyrənilməsinə tələb edir.

X.İsmayilovun doktorluq dissertasiyasının elmi yeniliyini səciyyələndirən xarakterik cəhətlər sırasında geniş faktik, statistik və arxiv materiallarının ilk dəfə elmi dövriyyəyə gətirilməsi əsasında Azərbaycanca kitabxana işinin metodik təminat sistemini bütün inkişaf mərhələlərinin, müasir vəziyyətinin və təkmilləşdirilməsi problemlərinin öyrənilib ümumiləşdirilməsi diqqəti cəlb edir. Bu elmi tədqiqat işində həmçinin kitabxanaların metodik təminatı ilə əlaqədar 80 illik tarixi dövr ərzində meydana çıxan

nəzəri, metodik, təşkilati məsələlərin mahiyyətinin xronoloji ardıcılıqla, ölkədə kitabxana işinin inkişaf prosesləri ilə vəhdətdə təhlili də maraq doğurur. Monoqrafiyada kitabxana işinin metodik təminatında xüsusi xidmətləri olan, əhaliyə kitabxana xidmətinin inkişafı və təkmilləşdirilməsinin bütün mərhələlərində səmərəli fəaliyyət göstərmiş XX əsrin kitabxanaçılıq məktəbinin görkəmli nümayəndələri, sonralar onların ən yaxşı yaradıcılıq ənənələrini davam etdirən orta və gənc yaşlı kitabxanaçı-metodistlər nəslindən olan mütəxəssislərin müəyyənəşdirilməsi və s. əsas yer tutur.

Müəllif bu elmi-tədqiqat işində çox doğru olaraq ölkədə kitabxana işinin metodik təminat sisteminin yeniləşməsi konsepsiyasını, onun strateji istiqamətlərini: metodik təminat sisteminin məqsədli proqramlaşdırılması; elmi əsaslarının gücləndirilməsi; informasiya funksiyalarının genişlənməsi; kitabxana işçilərinin fasiləsiz təhsil sistemində iştirakı; metodik təminat sisteminin strukturunun təkmilləşdirilməsi; metodistlərinin statusu və peşə səviyyəsinin yüksəldilməsi kimi müəyyənəşdirmişdir.

Təsədüfi deyil ki, istər Azərbaycan, istərsə də Rusiya alimləri bu doktorluq dissertasiyasını yüksək qiymətləndirmiş, onu kitabxanaşünaslıq elmində yeni istiqamət adlandırmışlar.

Tədqiqatçının Azərbaycanda ilk dəfə 2005-ci ildə nəşr edilərək mütəxəssislərə və tələbələrə təqdim olunmuş «Kitabxana menecmentinin əsasları» adlı dərs vəsaiti də maraqla qarşılanmışdır. Kitabda idarəetmənin daha geniş təzahürü kimi meydana çıxan kitabxana menecmentinin mahiyyəti, hüquqi əsasları, məqsədləri, vəzifələri, prinsipləri və funksiyaları elmi şəkildə ümumiləşdirilmiş və təhlil edilmişdir.

Professor X.İsmayılov eyni zamanda öz təşəbbüsü ilə Azərbaycanda 1997-ci ildən nəşr olunan yeganə ixtisas məcmuəsinin - «Kitabxanaşünaslıq və bibliografiya» elmi-nəzəri və təcrübi jurnalının təsisçisi və baş redaktoru kimi də mühüm bir fəaliyyət sahəsi ilə məşğuldur. Məhz onun ümumi rəhbərliyi ilə bu jurnalın hər il 9 çap vərəqi həcmində 2 nömrəsi nəşr olunur ki, burada kitabxanaşünaslıq, bibliografiyaşünaslıq, kitabşünaslıq, nəşriyyat işi və informatika elmlərinin aktual problemləri ilə bağlı tanınmış

alimlərin və digər mütəxəssislərin elmi məqalələri işıq üzünə görünür. Təsədüfi deyil ki, bu jurnal müvafiq elmi sahələri ilə məşğul olan ziyalılar, müəllimlər, həmçinin gənc tədqiqatçılar, aspirantlar, magistrlər və tələbələr üçün ilkin mənbə rolunu oynayır və elmi dairələrdə onun nüfuzu gündən-günə artır.

Professor X.İsmayılov həmçinin 1999-cu ildə yaradılmış Azərbaycanda Kitabxana İşinin İnkişafı Assosiasiyasının prezidenti kimi çoxsahəli iş aparır. O, bu qurumun xətti ilə dünyanın bir sıra inkişaf etmiş ölkələrində, o cümlədən ABŞ-da, Fransada, Belçikada, Norveçdə, həmçinin Rusiyada, Gürcüstanda beynəlxalq elmi konfranslarda Azərbaycan kitabxana ictimaiyyətini layiqincə təmsil etmiş, elm, təhsil, maarif və kitabxana-informasiya problemləri üzrə maraqlı məruzələrlə çıxış etmiş, həmin məruzələr ətrafında aparılan müzakirələrdə fəallıq göstərmişdir.

Xəlil İsmayılov ötən illər ərzində ziyalı bir insan, səriştəli bir müəllim və yorulmaz bir tədqiqatçı alim kimi formalaşmış, elmi-pedaqoji ictimaiyyətin dərin hörmətini qazanmışdır.

Xəlil müəllim fəal ictimaiyyətçi kimi də ölkəmizin mədəniyyətində yaxından iştirak edir. O, tez-tez televiziya kanallarında, radio dalğalarında və mətbuat səhifələrində çıxış edərək, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin siyasi kursunu uğurlu davam etdirən respublika prezidenti İlham Əliyevin xarici və daxili siyasətini dəstəkləyir, milli dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi naminə öz vətəndaşlıq mövqeyini prinsipliliklə nümayiş etdirir, ölkəmizin nüfuzuna zərbə vurmağa çalışan üzdeyir, demokratlara tutarlı cavablar verir.

Xəlil müəllim sədaqətli dost, vəfali yoldaş kimi də arxalarımıza layiq insandır. Həm dost-tanışların, həm qohum-əqrəbərin, həm də iş yoldaşlarının toy məclislərində və ya yas mərasimlərində əsl el adamı kimi yaxından iştirak etməsi onun şəxsiyyət-bütövlüyünü təminləyən xarakterik cəhətlərdəndir. O, hər kəsin sevincini öz şadyənəliyi kimi duyub fərəhlənməyi bacaran əs toy-düvün yoldaşı, eyni zamanda dar gündə hər kəsin dərdini bölməyi bacaran qəm sirdaşdır.

Xəlil müəllim zəngin milli ədəbiyyatımızın, tükənməz xalq yaradıcılığının, bənzərsiz sazımızın-sözümüzün vurğunu və yə

rulmaz təbliğatçısıdır. Xalqımızın qan yaddaşından süzülüb gələn ulu aşıq havalarını dərindən bilməsi, əsl sənətə və əsl sənətkara sonsuz hörmətlə yanaşması, milli musiqi incilərini layiqincə dəyərləndirməsi onu səciyyələndirən üstün xüsusiyyətlərdəndir.

Bütün bunlarla yanaşı Xəlil İsmayılov gözəl ailə başçısıdır. Səmimi insan və şəfəverici həkim kimi böyük hörmət qazanmış ömür-gün yoldaşı Sürəyya xanım ilə bir oğul, iki qız böyüdüb boya-başa çatdıran Xəlil müəllim həm qayğıkeş bir ata, həm də vaxt tapan kimi nəvələrinə həvəslə diqqət ayıran sevimli bir babadır.

60 yaş insanı müdrikiyə, kamilliyə, ağısaqqallığa qovuşduran bir dövrüdür. Bu dövrə alnıaçıq, üzúağ qədəm qoyan, qara saçlarını gənc nəslin təlim-tərbiyəsi yolunda ağardan dostumuz və qardaşımız Xəlil İsmayılova uzun ömür, möhkəm cansağlığı və yeni-yeni elmi nailiyyətlər arzulayırıq! Qoy qarşından gələn illər yubilyarımıza bol-bol sevinc, tükənməz yaradıcılıq enerjisi və xoş müjdələr gətirsin!

Abuzər XƏLƏFOV,
Əməkdar elm xadimi,
tarix elmləri doktoru, professor,

Knyaz ASLAN,
pedaqoji elmlər namizədi,
dosent